

KAHRAMANMARAŞ PAZARCIK GELENEKSEL DOKUMALARI

Hazırlayan: Rahime POLAT

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah GÜMÜŞ

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

İĞDIR/2024

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
IĞDIR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ PAZARCIK GELENEKSEL DOKUMALARI

Rahime POLAT

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANA BİLİM DALI

IĞDIR/2024

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Rahime POLAT

ÖZET

KAHRAMANMARAŞ PAZARCİK GELENEKSEL DOKUMALARI

POLAT, Rahime

Yüksek Lisans Tezi

Geleneksel Türk Sanatları Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah GÜMÜŞ

Haziran-2024, 105 sayfa

Anadolu farklı el sanatlarının zengin bir miras alanıdır. Bu alan uzun yılların bilgi, birikim, kültürel ve sanatsal alanda özellikle dokuma alanında kendinden sonra gelen nesiller için de ilham kaynağı olmuştur.

Kahramanmaraş Pazarcık Osmanlı'dan başlayarak önemli ticaret yolları üzerinde kurulu, geniş ovaları bulunan tarihi bir kimliği ile birlikte el sanatlarının dokuma alanında ön plana çıkmış bir ilçedir. Yöredeki geniş pamuk ekim alanlarından dolayı dokumalarda kullanılan ipler pamuk keçi kılı ve yünden yapılmıştır. Yörede başlıca dokuma ürünleri çuval, halı yastık, heybe, kilimdir.

Pazarcık merkezi ve 9 mahallesinde tespit edilen heybe, sofra, çuval, çanta, kilim, halı dokuma türleri içerisinde 76 adet dokuma bulunmuş, bunlar içerisinde 48 adet görsel çalışmaya dahil edilmiştir.

Pazarcık ilçesinde yapılmış ve bu yöreye ait olduğu tespit edilen dokumaların teknik, desen, renk ve motif özellikleri örnekler ışığında incelenmiş, yörenin geleneksel sanatlar içerisindeki yeri ve önemi ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Kahramanmaraş, Pazarcık, Dokuma,

ABSTRACT

KAHRAMANMARAŞ PAZARCİK TRADITIONAL WEAVINGS

POLAT, Rahime

Master's Thesis

Traditional Turkish Arts Department

Advisor: Assist.Prof. Dr. Abdullah GÜMÜŞ

June-2024, 105 Pages

Anatolia is a rich heritage site of different handicrafts. This field has been formed with knowledge and experience for a long time. It has also been a source of inspiration for generations after the cultural and comprehensive field of weaving.

Kahramanmaraş Pazarcık is a town with a historical identity, built on the great trade routes originating from the Ottoman Empire, with wide plains. Due to the large cotton cultivation areas in the region, the threads used in weavings are made of cotton, goat hair and wool. The main woven products in the region are sacks, carpets, pillows, saddlebags and rugs.

Among the saddlebag, tableware, sack, bag, rug and carpet weaving types identified in Pazarcık center and 9 neighborhoods, 76 weavings were found, and 48 of them were included in the visual study.

The technical, pattern, color and motif features of the weavings made in Pazarcık district and found to belong to this region were examined in the light of examples, and their place and importance in the traditional arts of the region were revealed.

Keywords: Kahramanmaraş, Pazarcık, weaving

ÖNSÖZ

Teknolojinin hızlı gelişmeleri neticesinde geleneksel sanatların ortaya koyduğu ürünler zayıflamış, insanların moda yönelimleri olumsuz değişimlerle yok olmaya zemin hazırlamıştır. Değişen yaşam algısı geleneksel Türk sanatlarının önemli dallarından biri olan dokumacılığı da olumsuz etkilemiş, geleneksel dokumacılık günümüzde azalarak yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bir zamanlar ev aksesuarının vazgeçilmez unsuru olan geleneksel dokuma ürünleri günümüzde kaybolmaya yüz tutmuş el sanatları içerisinde yer almaktadır. Bu dokuma ürünleri içerisinde Pazarcık dokumalarında kullanılan teknik, renk, motif gibi özellikler geçmiş dönemin geleneksel kültürünün geleceğe aktardığı önemli miras özelliklerindedir.

Iğdır Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma kapsamında Kahramanmaraş Pazarcık'ta alan taramasında tespit edilen dokuma çeşitleri içerisinde halı, heybe, çuval, yastık halı, kilim gibi dokuma çeşitlerinin görsel örnekleri verilerek, bu dokumalar teknik, renk, kompozisyon ve motif özellikleri açısından incelenmiştir.

Bu çalışmayı yapmamda tecrübesi ile desteklerini esirgemeyen Danışman Hocam Doktor Öğretim Üyesi Abdullah Gümüş'e Değerli Hocam, Doçent Cavit Polat'a, teşekkürlerimi sunarım.

Rahime POLAT

IĞDIR/2024

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	viii

I. GİRİŞ.....	1
I.I. Materyal ve Metod.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAHRAMANMARAŞ-PAZARCİK COĞRAFYASI VE TARİHİ.....	3
1.1. Pazarcık'ın Coğrafyası	3
1.2. Pazarcık'ın Tarihi	4
1.3. Pazarcık'ta Yerleşik Boylar Oymaklar ve Aşiretler.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

2. PAZARCİK VE ÇEVRESİNDE GELENEKSEL DOKUMA FAALİYETLERİ 6	
2.1. Pazarcık ve Yöresi Dokumaları Teknik, Renk ve Motif özellikleri.....	7
2.2. Pazarcık Dokuma Çeşitleri.....	7
2.2.1. Havlı Dokumalar	8
2.2.1.1. Yer Yaygısı Halı Dokumalar	8
2.2.2. Yastık Halı Dokumaları.....	19
2.2.2.1. Pazarcık Halı Yastıklarının Kompozisyon Özellikleri	20
2.2.2.2. Pazarcık Yastık Halıların Renk Özellikleri.....	20
2.2.2.3. Pazarcık Halı Yastıklarının Teknik Özellikleri.....	21
2.2.2.3.1. Tek Göbekli Yastık Halılar	21
2.2.2.3.2. Çok Göbekli Halı Yastıklar.....	21
2.2.2.3.3. Serbest (Karışık) Düzenlemeli Halı Yastıklar.....	21
2.2.2.3.4. Pazarcık İlçesi Halı Yastık Örnekleri.....	21
2.2.2.3.4.1. Bitkisel Motifli Yastıklar.....	21

2.2.2.3.4.2. Özgün Tasarımlı ve Geometrik Motifli Yastık Halılar	29
2.2.3. Halı Dokuma Çantalar	45
2.2.3.1. Havsız Dokumalar	48
2.2.3.1.1 Heybe Dokumaları	48
2.2.3.1.2. Yer Yaygısı Kilim Dokumaları	60
2.2.2.1.3 Sofra Dokumaları	74
2.2.2.1.4.Çuval Dokumaları	82
2.2.2.1.5. Azık Çantaları	94
3. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	101
KAYNAKÇA	103
ÖZGEÇMİŞ.....	106

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

	Sayfa No
Fotoğraf 1. Pazarcık Genel Görünüm	3
Fotoğraf 2. Pazırık Halısı St Petersburg Hermitage Müzesi	8
Fotoğraf 3. Anadolu Selçuklu Dönemi Halısı, Türk ve İslam Eserleri Müzesi	9
Fotoğraf 4. Yer sergisi Halı.....	10
Fotoğraf 5. Yer yaygısı Halı Dokuma.....	12
Fotoğraf 6. Yer sergisi Halı.....	14
Fotoğraf 7. Yer sergisi Halı.....	16
Fotoğraf 8. Yer sergisi Halı.....	18
Fotoğraf 9. Bitkisel Motifli Yastık Halı.....	22
Fotoğraf 10. Bitkisel Motifli Yastık Halı.....	24
Fotoğraf 11. Bitkisel Motifli Yastık Halı.....	26
Fotoğraf: 12. Bitkisel Motifli Yastık Halı	28
Fotoğraf 13. Geometrik Motifli Yastık Halı	29
Fotoğraf 14. Geometrik Motifli Yastık Halı	31
Fotoğraf 15. Geometrik Motifli Yastık Halı	32
Fotoğraf 16. Özgün Motifli Yastık Halı	34
Fotoğraf 17. Serbest Özgün Motifli Yastık Halı.....	36
Fotoğraf 18. Geometrik Motifli Yastık Halı	37
Fotoğraf 19. Serbest tasarımlı Yastık Halı.....	39
Fotoğraf 20. Serbest tasarımlı Yastık Halı.....	41
Fotoğraf 21. Serbest Tasarımlı Özgün Motifli Yastık Halı	42
Fotoğraf 22. Geometrik Motifli Yastık Hal, (R. POLAT).....	43
Fotoğraf 23. Serbest Tasarımlı Özgün Motifli Yastık Halı	44
Fotoğraf 24. Kuran'ı Kerim Kabı	45
Fotoğraf 25. Kuran'ı Kerim Kabı	47
Fotoğraf 26. Heybe	49
Fotoğraf 27. Heybe	51
Fotoğraf 28. Heybe	53
Fotoğraf 29. Heybe	55

Fotoğraf 30. Heybe	57
Fotoğraf: 31. Heybe	59
Fotoğraf 32. Yer Yaygısı Kilim	61
Fotoğraf 33. Yer Yaygısı Kilim	63
Fotoğraf 34. Yer Yaygısı İlikli Kilim	65
Fotoğraf 35. Yer Yaygısı Kilim Dokuma	67
Fotoğraf 36. Yer Yaygısı İlikli Kilim Dokuma.....	69
Fotoğraf 37. Yer yaygısı Kilim Dokuma	71
Fotoğraf 38. Kilim Seccade	73
Fotoğraf 39. Davet Sofralı, (R. POLAT)	75
Fotoğraf 40. Cicim Dokuma Sofralık	77
Fotoğraf 41. Sofralık	79
Fotoğraf 42. Sofralı, (R. POLAT).....	81
Fotoğraf 43. Çuval	83
Fotoğraf 44. Çuval	85
Fotoğraf 45. Çuva	87
Fotoğraf 46. Çuval	89
Fotoğraf 47. Çuval	91
Fotoğraf 48. Çuval	93
Fotoğraf 49. Azık Çantası	95
Fotoğraf 50. Azık Çantası	97
Fotoğraf 51. Azık Çantası	99

KISALTMALAR DİZİNİ

A.B.D.	Ana Bilim Dalı
çiz.	Çizim
foto.	Fotoğraf
m.	Metre
MÖ.	Milattan önce
MS.	Milattan sonra
no.	Numara
tek.	Teknoloji
vb.	Ve benzeri

I. GİRİŞ

İnsanın en temel ihtiyaçlarından biri olan giyinme zorunluluğu dokumayı da beraberinde getirmiştir. Paleolitik çağın sonlarına doğru insanların, bazı ihtiyaçları için alet yaptıkları bilinmektedir. Bu aletler arasında iğnelerin olması insanların doğadan elde ettiklerini iğne yardımıyla birleştirerek giysi ya da yaygı yaptıklarının bir işaretidir (Balcı, 2022). Zamanın getirdiği ihtiyaçlar doğrultusunda insanlar giyim kuşamlarda ve yaşadığı yerlerde kullanıma yönelik dokuma ürünlerini geliştirerek sürekli daha iyinin peşine düşmüşlerdir.

Türkler, 1071'den başlayarak Anadolu'ya girmeleriyle kendi birikimlerini Anadolu'nun daha önceden var olanlarıyla birleştirmişlerdir (Aytaç 1982). Bu birikimlerden biriside dokumacılıktır. Anadolu'daki dokumacılık serüveni Selçuklular, Beylikler dönemi, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte günümüze kadar gelmiştir.

Dokuma sanatı Kahramanmaraş El sanatları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu sanat Kahramanmaraş'ın ilçeleri içerisinde Pazarcık'tada yoğun olarak görülmektedir. Bu durumun temel nedeni; Pazarcık ilçesinin Kahramanmaraş'a yakın bir mesafede olmasından dolayıdır, Kahramanmaraş, tarihi, iklim özellikleri, sınır illeriyle olan kültürel bağları nedeniyle kültürel birikimi zengin bir özelliğe sahiptir. (Konyar, 2008), Bu durum Pazarcık ilçesini her yönüyle olumlu yönde etkilemiştir.

Geleneksel el dokumaları Anadolu toplumunun ortak kültürünü yansıtan öğeleridir. Bu kültür yüzyıllar boyu süregelen değerlerin, deneyimler sonucunda biçimlenerek nesiller arası aktarımlarda ve önemli olmuştur. Anadolu'nun zengin coğrafyasının her yöresinde olduğu gibi Kahramanmaraş Pazarcık'ta geleneksel el dokumaları kendine has teknik, renk ve motif özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.

Kahramanmaraş- Pazarcık ilçesi geleneksel sanatlarına dair bilgiler kısıtlıdır. Ancak; son dönemlerde yöreye dair bilimsel içerikli yayınlarda artışlar görülmektedir.

Gelir kaynağı tarım ve hayvancılık üzerine kurulu olan Pazarcık ilçesinde geçmiş yıllarda yayla kültüründen dolayı insanların geçim kaynağı hayvancılık üzerine kurulu iken, değişen yaşam algısı, teknolojik ilerlemeler, tekstil ürünlerinde

alternatiflerin yoğunluğu gibi nedenlerden dolayı Pazarcık yöresinde var olan geleneksel el dokumaları kaybolma sürecini yaşamaktadır. Kahramanmaraş Pazarcık Geleneksel Dokumaları isimli tez çalışmasında başta Pazarcık merkez olmak üzere hayvancılığın yoğun olduğu bazı köyler araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada görsel edinimler ve literatür çalışmaları en temel kaynak olarak görülmüştür.

I.I. Materyal ve Metod

Bu çalışmanın materyalini Kahramanmaraş Pazarcık yöresi geleneksel dokumalar oluşturmaktadır. Yöreyle ait dokumalar materyal olarak kullanılmış, yöntem olarak tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma alanı olarak Pazarcık merkez ve merkeze bağılı bazı köyler alınmıştır. Araştırma kapsamında Pazarcık merkezi ve 9 mahallesinde tespit edilen heybe, sofrası, çuval, çanta, kilim, halı dokuma türleri içerisinde 76 adet dokuma bulunmuş, bunlar içerisinde 48 adet görsel çalışmaya dahil edilmiştir.

Tez çalışması kapsamında Kahramanmaraş Pazarcık ilçesinin coğrafi ve tarihi incelenmiş, ilçenin sosyal ve kültürel özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Diğer taraftan, konu kapsamında yazılan makaleler, kitaplar, bildiriler ve internet kaynakları olmak üzere her türlü bilgi kaynaklarından yararlanılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAHRAMANMARAŞ-PAZARCİK COĞRAFYASI VE TARİHİ

1.1. Pazarcık'ın Coğrafyası

Kahramanmaraş Pazarcık ilçesi Akdeniz, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerinin geçiş bölgesinde yer alan küçük bir ilçedir. Pazarcık'ta iklim özellikleri itibariyle yazlarının sıcak olması nedeniyle tarım ve küçükbaş hayvancılık faaliyeti yapılmaktadır (Nacar, Karademir, 2022) .

Akdeniz Bölgesinde yer alan Pazarcık, Kahramanmaraş merkeze 48 km uzaklıktadır. Kuzeydoğu-Güneybatı yönünde uzanan ilçe 170 km uzunluğunda ve 40 km genişliğinde bir ilçedir. İlçenin kuzeyinde Çağlayancerit ve Gölbaşı, doğusunda Besni, Araban ve Yavuzeli ilçeleri, güneydoğusunda Şehitkâmil, güneyinde Nurdağı, batısında ise Türkoğlu ilçesi bulunmaktadır. Pazarcık ilçesinin yüzölçümü 1739 km² olup, denizden yüksekliği ise 850 metredir (Pazarcık gov.tr).

İlçenin kuzeybatısındaki Sakıba Tepesi (1947 m), kuzeyinde Kandil Dağı (1704 m), doğusundaki Gani (1239 m) ve Boz Dağı (1300 m) bulunmaktadır (Nacar, Karademir, 2022) .

Fotoğraf 1. Pazarcık Genel Görünüm

(<https://www.google.com/search?q=PAZARCİK&sxsrf=AB5stBjz1YaM-mNp8Ks-SRrZLmpSEC69QQ:1688334202385&source>)

1.2.Pazarcık'ın Tarihi

Kahramanmaraş Pazarcık, şehrin 30-35 km güneydoğusunda yer almaktadır. Osmanlı döneminde Maraş Eyaletinin bir kazası olan Adıyaman yolu üzerinde bulunmaktadır (Gökhan, Bal, 2013).

İsmi bölgede kurulan küçük pazardan alan Pazarcık, önemli ticaret yolları üzerinde bulunmuştur. Bu ticaret yolu Halep'ten başlayıp Kayseri bulunan büyük pazar Yabanlu Pazarı'na kadar ulaşmaktadır (Gökhan, 2008).

Bölgenin prehistorik dönemlerden beri önemli bir yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. Bölgede bulunan kalıntılar bunu doğrulamaktadır.

Bölge Sasani hükümdarı II.Hüsrev Pervez tarafından M.S 605 yılında Bizanslılardan alınarak İranlılar'a geçmiştir. Daha sonra tekrar bölgede Bizanslılar egemen olmuştur. M.S 634 yılında Müslüman Arapların Suriye'ye ulaşmasıyla, yöre M.S 637 yılında Halid b.Velid tarafından fethedilmiştir (Gündüz, 2001)., Bölge sürekli Bizans ve Araplar arasında el değişimleri yaşanmıştır. Araplar Bizans saldırılarına tedbir amacıyla Abbasiler zamanında sınır kaleleri kurmuşlardır (Gündüz, 2009).

Anadolu Selçukluları zamanında Pazarcık bölgesi Haçlı istilasına uğramıştır. Zira Maraş ve çevresi 1098 yılında Haçlıların kontrolüne geçmiş, 1105 yılında tekrar Selçuklu Sultanı Kılıçarslan tarafından şehir fethedilmiştir (Solak, 2014)

Osmanlı döneminde uzun süre idari olarak Nahiye teşkilatı şeklinde olan Pazarcık, 1877 yılında Kaza yapılmıştır. Pazarcık ilçesi 1933 yılında Antep İline bağlı bir kaza iken daha sonra ilçe 12 Ocak 1944 yılında yeniden Kahramanmaraş'a bağlanmıştır.

1.3. Pazarcık'ta Yerleşik Boylar Oymaklar ve Aşiretler

Kahramanmaraş aşiret kültürünün en yoğun yaşandığı yörelerdendir. Sinemili ve Atmalı aşiretleri bu bağlamında Kahramanmaraş Pazarcık ilçesinde yıllarca hüküm sürmüş aşiretlerdendir. Konar-göçer yaşam içerisinde Sinemili ve Atmalı aşiretleri Pazarcık yöresinde yaylak ve kışlak alanlarında hayvancılıkla geçimlerini sürdürmüşlerdir. Bu durum aşiretlerin dokuma faaliyetlerine olumlu katkıda bulunmuştur.

Aşiretler mevsimine göre yazlık ve kışlık alanlarda yaşamışlar, yaşam kaynaklarını da hayvancılık oluşturmuştur (Bedirhan, 2004). 1525 yılına göre Maraş yolunu kullanan ve hayvancılıkla uğraşan aşiretlerin 166 bin olduğu bildirilmektedir. Diğer taraftan 19. yüzyılda bu yöredeki aşiret sayısının 50 bin olduğu yönünde değerlendirmeler vardır.(Gündüz, 2001). Maraş'ın Osmanlı himayesine alınmasıyla farklı bölgelerden konargöçer aşiretler bu bölgeye getirilmiştir. Aşiretler hayvancılık faaliyetleri ve dokuma ürünleriyle bölgede önemli ticari faaliyetler yürütmüşlerdir (Beyazıt, 2008). Maraş'ta Aşiretler süt ürünlerinden elde ettiklerini pazarlayarak, karşılığında giyim kuşam ve gıda malzemeleri almışlardır (Aygan, 2009).

İKİNCİ BÖLÜM

2. PAZARCİK VE ÇEVRESİNDE GELENEKSEL DOKUMA FAALİYETLERİ

Bir ulusun kültürel kişiliğinin en canlı ve en anlamlı belgesi niteliğindeki unsurlardan biri geleneksel sanatlarıdır. Geleneksel Türk sanatlarının kökleri çok eskiye dayanmakta ve kültürel açıdan büyük önem arz etmektedir (Onuk, 2002).

Dokumada kullanılan ip, liflerin birbirine eklenerek bükülmesinden oluşmaktadır (İmer, 1987). Yün, Neolitik Dönem’de kullanılmaya başlanmıştır (Yağan, 1978). İp özelliğindeki malzeme; eski çağlarda ağaç dallarının yapılan işlemlerle birbiriyle kenetlenmesinden oluşturulmaktaydı (Çelik, 2005). Zamanla doğaya hükmeden insan sonraları yünden ip elde etmiştir. Türk kültüründe dokumanın çok erken tarihlerde bazı hayvanların evcilleştirilmesiyle başlamıştır (Baskıcı, 1998). Dokuma ipi olarak ipek böceği M.Ö. 2600 yılında Çin’de, daha sonraları ise Anadolu ve Suriye’de yetiştirilmeye başlanmıştır (Fazlıoğlu, 2001).

Göktürkler ve Uygurlar döneminde dokumacılığın önemi var olan Uygur fresk resimlerinden ve Göktürk’lerden kalma taş heykellerinden anlaşılmaktadır (Koçak, 2011). Türk sanatında günümüze ulaşabilen en eski kilim dokumalar Hun dönemine kadar uzanmaktadır. Pazırık’ta bulunan ünlü Pazırık halısı önemlidir

Orta Asya’dan başlayarak Selçuklu ve Osmanlı döneminin dokumaları tüm Anadolu’da görüldüğü gibi Kahramanmaraş Pazarcık yöresinde de görülmektedir. Pazarcık yöresinde tüm dokuma türleriyle birlikte geçmiş yıllarda kara çadır dokumacılığı yaygındır.

Kara çadır (kıl çadır) keçi kılından yapılmaktadır. Koyun yününden daha dayanıklıdır. (Onuk, 1998). Bu çadır; Maraş ve çevresinde bulunan konargöçer aşiretler tarafından kıl çadır, kara çadır, şeklinde isimlendirilmiştir. 1563 tarihli Maraş Tahrir defterinde bu çadırların satımının yapıldığı kayıtlıdır: (Yinanç ve Elibüyük, 1988).

Kara çadırla başlayan dokuma süreci Pazarcık yöresinde halı, kilim, heybe, sofra gibi dokuma türleriyle gelişerek ilerlemiştir.

2.1. Pazarcık ve Yöresi Dokumaları Teknik, Renk ve Motif Özellikleri

Pazarcık yöresi dokumaları içerisinde yastık halılar, kilimler, heybeler, çuvallar, çantalar, sofralar öne çıkan dokuma çeşitleridir. Pazarcık yöresinde günümüzde tarım ağırlıklı faaliyetler yoğunlukta olduğundan hayvancılık çok gelişmemiştir. Buna bağlı olarak dokuma alanındaki ürün çeşitliliği azdır. Pazarcık dokumaları içerisinde iklim özelliklerine bağlı olarak havaların genelde sıcak ve ılıman geçmesi nedeniyle yer sergisi dokumaları fazla gelişmemiştir. Bunun temel nedeni yazın seki yada köşk olarak bilinen oda içinde özel yapılan bölme şeklindeki mekanda oturulmasıdır. Kışları daha sade basit dokumalı düz kilimler sergi olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 31.32.33.34).Pazarcık dokumalarında geçmişte kullanılan kök boyalarının yerini zamanla kimyasal boyaların aldığı görülmüştür. Sofra ve çuval dokumalar hariç dokumaların genelinde renkler; zeminde kırmızı, bordo, kahverengi motiflerde ise turuncu, beyaz, siyah, kırmızıdır. Halı dokumalarda büyük boyutlu halılardan ziyade ortalama 140x280 cm, heybeler 60x115 cm, sofralar 80x120 cm, çantalar 25x35 cm şeklindedir.

Pazarcık dokumalarında yastık halıların arka yüzey düz kilim dokuma şeklindedir. Yastık halıların arka bölümünde bulunan desensiz kilim dokuma yüzeyler kınnap denen iplerle dikilmiştir. Yastık halılarda ve yer sergisi olarak kullanılan halı dokumalarda bitkisel motifler özgün serbest tasarlanmış şekilde motiflendirilmiştir. Diğer taraftan çuval, halı yastıkların bir bölümünde ve heybe dokumalarda yöresel olarak adlandırılan dikenli (Pıtrak) tutturmaç (Çengel) Akrep (Çok ayaklı) gibi motifler yoğun olarak kullanılan motifler arasındadır.

2.2. Pazarcık Dokuma Çeşitleri

Pazarcık dokumalarını havlı ve havsız dokumalar olarak iki grupta toplamak mümkündür. Havlı dokumalar; yastık halı dokumalar, yer yaygısı halı dokumalar, Kur'an Kabıdır. Havsız Dokumalar ise heybeler, yer yaygısı kilimler, sofralar, çuvallar ve azık kapları şeklindedir.

2.2.1. Havlı Dokumalar

2.2.1.1. Yer Yaygısı Halı Dokumalar

Halı düğüm tekniği ile dokunan bir tekstil ürünüdür. Bilinen en eski düğümlü halı Pazırık halısıdır (Yılmaz, 2017). Halının M.Ö. III-II yüzyıl'da Asya Hunları tarafından dokunduğu bilinmektedir (Aslanpava, Durul,1973)

Fotoğraf 2. Pazırık Halısı St Petersburg Hermitage Müzesi

(<https://turktoyu.com/tarihin-bilinen-ilk-turk-halisi-pazirik-halisi/>)

Anadolu'da XIII. yüzyıl Anadolu Selçuklu dönemine ait Beyşehir Eşrefoğlu camilerinde bulunan halılar Selçuklu halılarının ilk örneklerdir (Bozkurt, 1997). Selçuklu halılarında kullanılan motifler yoğunluklu olarak sekiz köşelidir (Özhan, 1969). Selçuklu'dan miras kalan dokuma kültürü Osmanlıda gelişerek devam etmiş, özellikle Hereke'de 1844'de Sultan Abdülmecit'in başlattığı halı dokuma faaliyetleri Türk halıcılığı açısından önemli olmuştur (Deniz.Tarihsiz).

Fotoğraf 3. Anadolu Selçuklu Dönemi Halısı, Türk ve İslam Eserleri Müzesi
(http://islamicart.museumwnf.org/database_item.php?id=object;ISL;tr;Mus01;11;tr)

Pazarcık ilçesinde daha çok evlerin misafir odaları için dokunan ve oda sergisi olarak kullanılan halılar dokunmuştur. Yer sergisi halılar odanın büyüklüğüne göre ölçeklendirilip tek boyutta yada iki parçadan oluşmaktadır. Oda halılarında kırmızı, bordo, sarı renkleri yoğun kullanılmaktadır. Pazarcık yer yaygısı halı dokumalarında yün kullanılmakla birlikte nadir olarak deve yününün kullanıldığı görülmüştür. Yer sergisi olarak kullanılan halı dokumalarda boyutlar genelde 145x85 cm, 240x110 şeklindedir. Halılarda kullanılan zemin renkleri genel anlamda bordo, kırmızı, kahverengi ve siyahtır. Motif renklerini ise beyaz, turuncu, kahverengi şeklinde sıralamak mümkündür. Kullanılan motiflerde serbest tasarım özelliği yoğunlukta olmakla birlikte, su yolu, göz, pıtrak, akrep motifleri de kullanılmıştır.

Fotoğraf 4.Yer sergisi Halı, (R.POLAT)

Örnek No: 1
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1982
Bulunduğu Yer: Pazarcık /Kurdere Köyü
Kaynak Kişi: Nuriye Demir,1978
Kullanılan Teknik: Halı Dokuma
Ölçüler: 210x150
Motifler: Türkmen gülü, Çengel, Yıldız, Akrep
Kullanılan Renkler. Kırmızı, beyaz, turuncu, mavi
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Çengel (Tuturmaç) Akrep (Çok ayaklı)
Dokumanın işlevi: Oda yer halısı

Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Yün
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır
Kompozisyon Özellikleri: Dokuma halı dört göbekli olup, Göbekler içerisinde dört adet Türkmen gülü motifi birbirleriyle bağlantılı halde sıralanmış ve orta kısma gelecek şekilde yıldız motifi yerleştirilmiştir. Birbirleriyle bağlantılı olan Türkmen gülü motifinin sağ ve sol boşluğuna gelecek şekilde akrep motifi vardır. Halının göbek kısmının sağ ve sol taraflarında sıralı farklı renklerde yıldız motifi kompozisyona dahil edilmiştir. Halının bordür alanının tamamını kaplayacak şekilde farklı renklerde yıldız motifi, çengel motifi kullanılmıştır.

Fotoğraf 5. Yer yaygısı Halı Dokuma, (R. POLAT)

Örnek No: 2
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1982
Bulunduğu Yer: Pazarcık Kurtdere Köyü
Kaynak Kişi: Hasan Kelce, 1979
Ölçüler: 200x145
Motifler: Serbest Bitkisel motifler
Kullanılan Renkler: Turuncu, Siyah, Sarı, Kırmızı
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları:-
Dokumanın işlevi: Oda yer halısı
Kullanılan Malzeme:

Atkıda: Pamuk

Çözüde: Pamuk

İlmelik: Deve yünü (Gördes Türk Düğümü)

Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır.

Kompozisyon Özellikleri:

Dokumanın zemini kırmızı renkli ip, bordür zemini ise açık hardal sarısı renklerle dokunmuştur. Dokuma bütünüyle bitkisel motiflerle kompozisyon edilmiştir. Halının başlama ve bitiş kısımlarına simetrik bir şekilde vazolar içerisine stilize edilmiş bitkisel motifler yerleştirilmiştir. Orta göbeğe ise stilize edilmiş bitkiler serpiştirilerek yerleştirilmeler yapılmıştır.

Fotoğraf 6. Yer sergisi Halı, (R. POLAT)

Örnek No: 3
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1980
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Fatma Darıcı, 1978
Ölçüler: 100x75
Kullanılan Renkler: Turuncu, Siyah, Sarı, Kırmızı
Kullanılan Motifler: Yıldız, Çiçek
Dokumanın Türü: Halı Dokuma

Motifin Yöredeki Adları: Çiçek (Çiçek bağ)
Dokumanın işlevi: Oda yer halısı
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Yün
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır.
Kompozisyon Özellikleri:
Dokumada bitkisel ve geometrik motifler bir arada kompozisyon edilmiştir. Halı dokuma tek göbekli olup, göbek kısmına stilize bitkisel motifler simetri şeklinde yerleştirilmiştir. Halı dokumanın bordür kısmında yıldız motifleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 7. Yer sergisi Halı, (R. POLAT)

Örnek No: 4
İnceleme Tarihi: 2024
Yapıldığı Yıl: 1978
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Esmanur Körükcüoğlu, 1968
Ölçüler: 90x 175
Kullanılan Renkler: Mavi, Kırmızı, Yeşil, Siyah
Kullanılan Motifler: Serbest bitkisel Motifler
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları:-
Dokumanın işlevi: Oda yer halısı

Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Yün
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır.
Kompozisyon Özellikleri: Koridor halısı olarak hazırlanan dokumada kırmızı ve lacivert zemin rengi için tercih edilmiştir. Üç göbekten oluşan halı genel itibarı ile stilize edilmiş motiflerle kompozisyon edilmiştir. Halının göbek ve bordür kısımlarına stilize edilmiş çiçek motifleri kullanılmış, aralara özgün şekilde motifler yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 8. Yer sergisi Halı, (R.POLAT)

Örnek No:5
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1968
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Dilber Elmas, 1965
Ölçüler: 145x85
Kullanılan Renkler: Mavi, Kırmızı, Kahverengi, Beyaz
Kullanılan Motifler: Bitkisel Motifler, Su yolu
Dokumann Türü: Halı Dokuma

Motifin Yöredeki Adları: Su yolu (Eğri büğrü)
Dokumanın işlevi: Oda yer halısı
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Yün
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır.
Kompozisyon Özellikleri: Halı dokumada stilize edilmiş bitkisel motifler kullanılmıştır. Dokumada kırmızı, lacivert, kahve ve gri renklerinin tonları zemin renkleri olarak tercih edilmiş ve farklı renklerle motifler işlenmiştir. Tek bir göbek motifi tercih edilen halının bordürlerinde su yolu motifi bitkisel motifler ile bir araya getirilerek kompozisyon edilmiştir.

2.2.2. Yastık Halı Dokumaları

Türkçe sözlükte yastık kavramı; “Başın altına koymak veya sırtı dayamak için kullanılan, içi yün, pamuk, kuş tüyü, ot vb. ile doldurulmuş küçük minder” (<https://sozluk.gov.tr>) şeklinde tanımlanmaktadır. Halı yastıklar yerde oturma kültürü ile gelişen bir dokuma türüdür. (Kırzioğlu,1995). Evlerde yaslanma aparatı olarak kullanılan halı yastıkları; misafir odalarında kullanılanlar ve oturma odalarında bulunan yastıklar şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

Pazarcık yastık halıları çardak, divan yada minder üzerine konarak yaslanmalık olarak kullanılmaktadır. Yörenin pamuk ekimi oldukça fazladır. Bu nedenle dokumalar genelde pamuk iplerle yapılmaktadır. Kullanılan renkler yöre halkının kendi imkanlarıyla elde etikleri bitkisel ve pazarlardan aldıkları kimyevi boya ile boyanmıştır. Geleneksel motiflerin yanında özgün tasarlanmış serbest süsleme özellikli yastıklar görmek mümkündür. Değişen yaşam algısıyla birlikte günümüzde el

dokumaları bitmiş olsa da özellikle kırsal alanlarda yastık halıların kullanımını devam ettirmektedir.

Yastık halılar; yerde minder üzerinde oturmada sırt dayanağı olarak kullanımda Pazarcık yöresinde önemli bir ev aksesuarıdır. Pazarcık bölgesinde aksu çayının kıyılarında yetişen sazlıklardan elde edilen kurumuş otlar belirlenen yastık ölçülerine göre oluşturulan kılıfların içerisine yerleştirilerek, iç dolgusu şeklinde halı yastıklara yerleştirilir.

Genel Anlamda Anadolu'nun özellikle soğuk bölgelerinde; halı dokumalar içinde yer alan yastık halılar soğuğa karşı bir zorunluluk olarak görülmüştür (Aral, 2013)

Pazarcık yastık halıları sürekli misafir odasında dizili şekilde kullanılmamaktadır. Güneşte solmaya karşı yüklük denen yerlerde muhafaza edilir ve misafir geldiğinde yastıklar dizilir. Misafirin arkasına yastık koymak bir misafirperverlik göstergesidir. Günümüzde değişen yaşam ağılsı nedeniyle evlerde çekyat kültürü nedeniyle halı yastıklara ilgi azalmış, Kahramanmaraş pazarcıkta bu durumdan dolayıısıyla etkilenmiştir.

2.2.2.1. Pazarcık Halı Yastıklarının Kompozisyon Özellikleri

Pazarcık yastıklarında, bazen iç içe geçmiş bordürler bazense dört tarafı çevreleyen şeritlerler kullanılmıştır. Şeritler göbek özelliklerine göre kalın veya ince olmaktadır. Kompozisyonlarda göbek bölümleri tek veya ikili göbek motifi konularak dokunmuştur. Yastıklarda halılarda zemin genellikle sade olmakla birlikte göbek motiflerinin etrafında küçük şekilde dokunmuş geometrik motiflere de yer verilmiştir. Yöre halkından edinilen bilgiler ışığında yöre dokumalarında motiflere “örnek, tevir” denilmektedir. Pazarcık yastık halılarını tek göbekli, çift göbekli ve serbest desenli halı yastıkları olarak üçe ayırmak mümkündür.

2.2.2.2. Pazarcık Yastık Halıların Renk Özellikleri

Pazarcık dokumalarında kullanılan renklendirmelerde boyar madde olarak Pazarcık çevresinde yoğun bir şekilde yetiştirilen ceviz, soğan kabuğu, nar kabuğu olmak üzere bir çok bitkiden faydalanılmaktadır. En rahat elde edilen renk sarı ve kahverengi olması nedeniyle papatya ve çakşır adı verilen bitkiler renk elde edilmek için kullanılmaktadır.

Pazarcık halı yastıkları renk sayısı bakımından sınırlıdır. Çok fazla sayıda renk kullanılmamaktadır. Geçmişte yaygın olarak kullanılan kök boyalarla karşın son dönemlerdeki dokumalarda kullanılan iplerde kimyevi özellikli boyar maddeler kullanılmaktadır. Halı yastıklarda kırmızı, kahverengi, turuncu, sarı, gri ve siyah en çok kullanılan renklerdir.

2.2.2.3. Pazarcık Halı Yastıklarının Teknik Özellikleri

Pazarcık Yöresinde dokunan halı yastıklarda genelde pamuk kullanılmaktadır. Bazı köylerde yün ve pamuk karışımı yastık halı görmek mümkündür. Yörenin kışları soğuk olmasından dolayı yün, döşek ve yorgan yapımında kullanılmaktadır. Pazarcık yastık halılarının boyutların ortalama olarak 65-100x55-95 cm. aralığında olduğu görülmektedir. Yastık halıların ön yüzü halı dokuma, arka yüzü kilim dokuma şeklindedir. Yastık kenarlarının birleşiminde kınnap denen ip ile çevrilerek dikilir. Yastıkların kısa kenarlarında pürçük ismi verilen saçaklar yapıldığı görülmektedir.

2.2.2.3.1. Tek Göbekli Yastık Halılar

Kompozisyon özellikleri bakımından Pazarcıkta en fazla görülen yastık halı tipleridir.

2.2.2.3.2. Çok Göbekli Halı Yastıklar

İki adet göbeğin yastık halıya yerleştirildiği kompozisyon şeklidir.

2.2.2.3.3. Serbest (Karışık) Düzenlemeli Halı Yastıklar

Pazarcık ilçesinde daha çok köylerde rastlanan serbest tasarım özellikli gelişigüzel bir şekilde bitkisel ve geometrik motiflerin kullanıldığı halı yastıklardır.

2.2.2.3.4. Pazarcık İlçesi Halı Yastık Örnekleri

2.2.2.3.4.1. Bitkisel Motifli Yastıklar

Bitkisel süslemeli Pazarcık halı yastıklarında genel geçer bitkisel motiflerden ziyade özgün, serbest kompozisyonların olduğu çiçekler görülmektedir.

Fotoğraf 9. Bitkisel Motifli Yastık Halı, (R.POLAT)

Örnek No: 1
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1985
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Elif Tandoğan, 1973
Ölçüler: 57x95
Kullanılan Renkler: Siyah, kırmızı, beyaz, gri
Kullanılan Motifler: Gül, su yolu
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Gül (Çicek bağ), su yolu (eğri büğrü)
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Onarım görmemiştir

Kompozisyon Özellikleri:

Tek göbekli bir halı yastıktır. Yastığın kenarları bordürle çevrilmiştir. Halı yastıkta geometrik ve stilize edilmiş bitkisel motiflere yer verilmiştir. Bordür zemininde beyaz renk tercih edilerek kırmızı, yeşil ve siyah tonlarıyla kıvrımlı su yolu motifi işlenmiştir. Orta göbek zemin renginde kırmızı kullanılmış, yastığın her iki uç kısımlarına özgün çalışma yapılmıştır. Halı yastığın kompozisyonunu tamamlama adına kırmızı ve kahve güller simetrik şekilde verilmiştir.

Fotoğraf 10. Bitkisel Motifli Yastık Halı, (R.POLAT)

Fotoğraf Örnek No: 2
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1978
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Elif Tandoğan, 1973
Ölçüler: 55x95
Kullanılan Renkler: Kırmızı, beyaz, siyah, sarı, lacivert
Kullanılan Motifler: Gül, yıldız
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Gül (Çiçek bağ)
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme
Atkıda: Pamuk

Çözüde: Pamuk

İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)

Dokumanın Durumu: Saçaklarda dökülmeler görülmekle birlikte yastıkta tamirat yapılmamıştır.

Kompozisyon:

Halı yastıkta bitkisel ve geometrik motifler kullanılmıştır. Yastığın orta göbeğine siyah bir zemin rengi bulunmaktadır. Göbek içine gül motifi şekli verilerek yuvarlak biçiminde kırmızı tonlarında güller ve yeşil yapraklar yerleştirilmiştir. Güllerin iç kısmına ise beyaz renkte yıldız motifi formunda şekil verilerek özgün çalışmalara da yer verilmiştir. Yastığın orta bölümünde tek göbek tercih edilerek kenar kısımları ise ince bordürlerle işlenmiştir. Halı yastığın uç kısımlarına simetrik şekilde yarım yıldız motifleri ve sarmaşık şeklinde gül motifleri yerleştirilmiştir. Yıldız motifi; Anadolu dokumalarında mutluluk, kahramanlık gibi kavramları simgeler. (Karahana, 1992). Türk İslam dünyasında “Mührü Süleyman” olarak bilinen altı kollu yıldız motifi, Davut Yıldızı şeklinde bilinmektedir (Erbek 1986).

Fotoğraf 11. Bitkisel Motifli Yastık Halı, (R.POLAT)

Örnek No: 3
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1985
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Gülünay Çelik, 1977
Ölçüler: 57x95
Kullanılan Renkler: Kırmızı, beyaz, mavi, sarı
Kullanılan Motifler: Gül, Yıldız, Haç
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Gül (Çiçek bağ), Haç (Dört kol)
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)

Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır

Kompozisyon Özellikleri:

Yastık halı dokuma stilize edilmiş bitkisel karakterli motiflerle kompozisyon edilmiştir.Yastıkta tek göbek tercih edilerek, kenar kısımları ince bordürlerle işlenmiştir. Bordürün sağ ve sol kısımlarına stilize edilmiş bitkisel motifler yerleştirilmiş, yastık halının orta göbeğinde kırmızı renk, kırmızı rengin içerisine siyah bir zemin rengi ile gül motifi şekli verilmiştir. Daire biçimindeki alana hardal sarısı tonlarında güller ve açık yeşil yapraklar yerleştirilmiştir. Güllerin iç kısmına kırmızı renkte yıldız motifi formunda şekil verilerek özgün çalışmalara yapılmıştır.

Fotoğraf: 12. Bitkisel Motifli Yastık Halı, (R.POLAT)

Örnek No: 4
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1991
Bulunduğu Yer: Pazarcık/ Çicekalan
Kaynak Kişi: Döndü Yurtseven, 1969
Ölçüler: 53x97
Kullanılan Renkler. Kırmızı, yeşil, beyaz, sarı
Kullanılan Motifler: Gül
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Çiçek bağ
Kullanılan Malzeme
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Tamirat yapılmamıştır
Kompozisyon Özellikleri: Halı yastık bütün bir parça olarak bordo renk kullanılmıştır. serbest özgün çalışılmış ve stilize edilmiş bitkisel karakterli motiflere yer verilmiştir. Halı yastıkta ince bir bordür tercih edilmiş, zemine ise hardal sarısı ve siyah renklerle sırasıyla kısa çizgiler yerleştirilmiştir. Halı yastığın orta kısmına beyaz yapraklar ve yeşil renkte güller yerleştirilmiştir.

2.2.2.3.4.2. Özgün Tasarımlı ve Geometrik Motifli Yastık Halılar

Geometrik motiflerle süsleme yapılan pazarcık yastık halılarında bir motifin içerisinde birkaç motif yerleştirilerek kompozisyonlar oluşturulmuştur. Geometrik motifli yastık halılarda zemin rengi olarak kırmızı ve bordo renkleri sıklıkla kullanılmıştır. Bitkisel süslemeli yastık halılara göre daha anlaşılır ve sade kompozisyonlar kullanılmıştır. Ayrıca serbest tasarımlı özgün tasarımlı yastık halılarda mevcuttur.

Fotoğraf 13. Geometrik Motifli Yastık Halı, (R.POLAT)

Örnek No:1
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1982
Bulunduğu Yer: Pazarcık merkez
Kaynak Kişi: Hatice Sazaklı, 1970
Ölçüler: 59x100
Kullanılan Renkler: Kırmızı, yeşil, beyaz, Gri
Kullanılan Motifler: Ejder, Akrep,
Dokumanın Türü: Halı Dokuma

Motifin Yöredeki Adları: Canavar (Ejder), Çokayaklı (Akrep)
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Tamirat yapılmamıştır.
Kompozisyon Özellikleri: <p>Halı yastığın ana zemini kırmızı renktir. Kenar bordür rengi ise gri renk olup, bordür motifi olarak birçok renk ile muska motifi işlenmiştir. Halı yastık, çift göbekli olup, göbekler içerisine ejder motifi, ejder motifinin içerisine akrep motifi konularak kompozisyon oluşturulmuştur. Halı yastığın iki tarafına kırmızı, mavi renklerde süsleme amaçlı püsküller yapılmıştır.</p>

Fotoğraf 14. Geometrik Motifli Yastık Halı, (R.POLAT)

Örnek No: 2
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1980
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Rukiye Elmalı, 1980
Ölçüler: 53x92
Kullanılan Renkler: Beyaz yeşil, bordo
Kullanılan Motifler: Akrep, Göz,Su Yolu
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Akrep (Çok ayaklı), Su Yolu (Eğri büğrü)
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Sağlamdır
Kompozisyon Özellikleri: Halı yastık iki göbekten oluşmaktadır. Halı yastığın zemin rengi olarak bordo rengi tercih edilmiş ve stilize edilmiş bitkisel motifler işlenmiştir. Yastık kenar siyah bordür rengi üzerine kırmızı renkten zikzak şeklinde suyolu motifi işlenmiştir. Orta göbeklerde yeşil renk ile akrep motifi oluşturulmuş, göbekleri birleştirmek için bitiş noktasına göz motifleri yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 15. Geometrik Motifli Yastık Halı, (R.POLAT)

Örnek No: 3
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1984
Bulunduğu Yer: Pazarcık merkez
Kaynak Kişi: Süheyla Çıloglu, 1972
Ölçüler: 55x105
Kullanılan Renkler: Bordo, Gri, Beyaz, Mavi
Kullanılan Motifler: Su yolu, akrep
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Su yolu (eğiri büğrü), akrep (Çok ayaklı)
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk

Çözüde: Pamuk

İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)

Dokumanın Durumu: Dokumanın bazı bölgelerinde dökülmeler görülse de genel anlamda sağlamdır.

Kompozisyon Özellikleri:

Halı yastıkta bir birinden bağımsız şekilde iki göbek yerleştirilmiştir. Göbekler içerisine motif içinde motif tekniğinden yararlanılarak akrep motifleri konmuştur. Halı yastığın orta zemininde kırmızı renk tercih edilmiş ve kanar bordür rengi olarak da beyaz dokunulmuştur.

Fotoğraf 16. Özgün Motifli Yastık Halı, (R.POLAT)

Örnek No : 4
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1968
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Zekai Mertekçi
Ölçüler: 58x100
Kullanılan Renkler: Bordo, beyaz, sarı, turuncu
Kullanılan Motifler: Serbest-Özgün Motifler Kullanılmıştır
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları:-
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)

Dokumann Durumu: Sağlamdır

Kompozisyon Özellikleri:

Halı yastık genel itibariyle stilize bitkisel karakterli bir dokumadır. Halı yastıkta özgün çalışılmış motifler yer almaktadır. Zemin rengi bordo, motifler ise beyaz renklerden oluşmaktadır. Halı yastık çok göbekli bir yastık türüdür. Halı yastığın orta kısımlardaki motifleri tam olup, kenar uç kısımlarına ise özgün çalışılarak, motiflerin bir kısmı kullanılmıştır. Kenar bordür motifleri yan yana gelecek şekilde beyaz çizgiler yerleştirilerek dokuma yapılmıştır.

Fotoğraf 17. Serbest Özgün Motifli Yastık Halı, (R. POLAT)

Örnek No: 5
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1978
Bulunduğu Yer: Pazarcık
Kaynak Kişi: Ahmet Tosun, 1969
Ölçüler: 53x98
Kullanılan Renkler: Siyah Kırmızı yeşil beyaz, pembe
Kullanılan Motifler: Haç
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Dört kol
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
İmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Sağlamdır
Genel anlamda da özgün çalışılmış geometrik şekiller yer almaktadır. Göbek motifinin sağ ve sol kanatlarına insan motifi yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 18. Geometrik Motifli Yastık Halı, (R. POLAT)

Örnek No: 6
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1991
Bulduğu Yer: Pazarcık
Kaynak Kişi: Gülay Çoğılkanlı, 1980
Ölçüler: 50x98
Kullanılan Renkler: Kırmızı, mavi, beyaz, siyah
Kullanılan Motifler: Çengel, Pıtrak, Haç
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Çengel (Tuturmaç) Pıtrak (Dikenli), Haç (Dört kol)
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk

Çözüde: Pamuk

İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)

Dokumamın Durumu: Tamirat yapılmamakla birlikte, bazı bölgelerde dökülmeler ve solmalar görülmektedir.

Kompozisyon Özellikleri:

Yastık dokumada bir birinden bağımsız olacak şekilde iki göbek bulunmaktadır. Orta göbek motifleri genel anlamda özgün çalışılmış, bitkisel karakterli motiflerdir. Motiflerin orta kısmına pıtrak motifi yerleştirilmiş, kenar kısımlarına ise haç motifleri ve çengel motifleri konmuştur. Kenar bordürü şerit şeklinde karelendirilmiştir.

Fotoğraf 19. Serbest tasarımlı Yastık Halı, (R.POLAT)

Örnek No: 7
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1965
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Gülay Çoğılkanlı
Ölçüler: 55x100
Kullanılan Renkler: Kırmızı, Siyah, Beyaz, Gri
Kullanılan Motifler: Serbest özgün motifler
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: -
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk

İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)

Dokumanın Durumu: Sağlam olmakla birlikte renklerde solmalar görülmektedir.

Kompozisyon Özellikleri:

Halı yastık tek göbekli bir dokuma olup, genel itibari ile serbest özgün çalışılmıştır. Motifler stilize edilerek verilmiştir. Kenar bordürünün içerisine küçük kareler halinde şekiller yerleştirilerek halı yastıkta kompozisyon oluşturulmuştur.

Fotoğraf 20. Serbest tasarımlı Yastık Halı, (R.POLAT)

Örnek No: 8
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1975
Bulunduğu Yer:
Kaynak Kişi: Halil Atacan, 1971
Ölçüler: 65x108
Kullanılan Renkler: Beyaz yeşil sarı, pembe, kırmızı, siyah
Kullanılan Motifler: Su yolu, Haç Motifi
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Su yolu (Eğri büğrü), Haç Motifi (Dört kol)
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Sağlamdır
Kompozisyon Özellikleri: Halı yastık çift göbekli özgün, Geometrik ve bitkisel karakterli bir çalışmadır. Göbek etrafında “L ve + şekilleri sıralı şekilde verilmiştir. Kenar bordüründe şeklinde su yolu motifi kullanılarak kompozisyon oluşturulmuştur. Su yolu motifi farklı renkler tercih edilerek orta göbek motif renkleriyle özdeşleştirilmiştir.

Fotoğraf 21. Serbest Tasarımlı Özgün Motifli Yastık Halı, (R.POLAT)

Örnek No: 9
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1970
Bulunduğu Yer: Pazarcık Horasanlar
Kaynak Kişi: Salih Keçeli, 1978
Ölçüler: 50x105
Kullanılan Renkler: Siyah, Mavi, Turuncu, Kırmızı, Sarı
Kullanılan Motifler: -
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: -
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Sağlamdır
Kompozisyon Özellikleri: Halı yastık iki göbekli olup, zemin renginde kırmızı tercih edilmiştir. Yastığın göbek motiflerinde serbest, özgün geometrik motifler kullanılmıştır. Yastıkta bordür olarak siyah iplerle şerit şeklinde bir dokuma yapılmıştır.

Fotoğraf 22. Geometrik Motifli Yastık Halı, (R. POLAT)

Örnek No: 10
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1977
Bulunduğu Yer: Pazarcık/Yörükler
Kaynak Kişi: Salih Keçeli 1978
Ölçüler: 57x98
Kullanılan Renkler: Kırmızı, Mavi, Beyaz, Gri, Siyah
Kullanılan Motifler: Su Yolu
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Eğri büğrü
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Dokuma sağlamdır. Ancak renklerde solmalar görülmektedir.
Kompozisyon Özellikleri: Halı yastık çift göbekli özgün, bitkisel karakterli bir çalışmadır. Sağ ve sol göbeklerin merkezine göz motifi yerleştirilmiş, bir tarafta beyaz, bir tarafta sarı rengi kullanılmıştır. Kenar bordüründe zikzak şeklinde suyolu motifi kullanılarak kompozisyon oluşturulmuştur. Su yolu motifinde siyah ve kırmızı renkler tercih edilmiştir.

Fotoğraf 23. Serbest Tasarımlı Özgün Motifli Yastık Halı, (R. POLAT)

Örnek No: 11
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1978
Bulunduğu Yer: Pazarcık/ Sömbüllü
Kaynak Kişi: Ercan Kaşıkçı, 1965
Ölçüler: 100x53
Kullanılan Renkler: Mavi, Gri, Beyaz, Kırmızı
Kullanılan Motifler: Su yolu
Dokumanın Türü: Halı Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: Eğri büğrü
Dokumanın işlevi: Yastık
Kullanılan Malzeme
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Sağlamdır
Kompozisyon Özellikleri: Halı yastık çift göbekli özgün bitkisel karakterli bir çalışmadır. Yastık kenar bordürünün zemin rengi beyaz olup, suyolu motifi kullanılarak kompozisyon oluşturulmuştur. Halı yastığın iki kenarları süsleme amaçlı siyah ve kırmızı renk ipliklerle örgüler yapılarak, iğne yardımıyla birleştirilmiş ve uç kısımlarına ise püskül konulmuştur.

2.2.3. Halı Dokuma Çantalar

Pazarcık yöresine ait çanta dokumalarında kullanım alanlarına göre Kur'an-ı Kerim kapları yaklaşık ölçüleri 40x40, şeklinde ölçülendirmek mümkündür. Çantalar yaygın olarak kare şeklindedir. Dokuma Çantalarda kullanılan motifler özgün yada dini sembol özelliğindedir.

Fotoğraf 24. Kuran'ı Kerim Kabı, (R. POLAT)

Örnek No: 4
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: -
Bulduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Nesli Çelik,1978
Ölçüler: 45x35
Kullanılan Renkler: Kırmızı, Gri, Beyaz, Turuncu
Kullanılan Motifler: Özgün bitkisel motifler
Kullanılan Malzeme: Yün
Dokumanın Türü: Halı
Motifin Yöredeki Adları:
Dokumanın işlevi: Kur'an-ı Kerim çantası
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Yün
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır
Kompozisyon Özellikleri: Kuranı Kerim konmak için hazırlanan dokuma halı çantada kırmızı rengi hakim kılınmıştır. Çantanın bordür kısmına ise beyaz renk tercih edilmiştir. Çantanın süslemesinde stilize edilmiş bitkisel motifler kullanılmıştır. Her bir köşeye renkli iplerle ponpon saçak yapılmıştır

Fotoğraf 25. Kuran'ı Kerim Kabı, (R.POLAT)

Örnek No: 5
İnceleme Tarihi: 2024
Yapıldığı Yıl: 1995
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Kerim Dalli, 1970
Kullanılan Teknik: Halı
Ölçüler: 45x35
Kullanılan Renkler: Turuncu, Bordo, Siyah, Kahverengi
Kullanılan Motifler: Minare Motifi

Dokumanın Türü: Halı
Motifin Yöredeki Adları:
Dokumanın işlevi: Kur'an-ı Kerim çantası
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Yün
İlmelik: Yün (Gördes Türk Düğümü)
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır
Kompozisyon Özellikleri: Kuran kabı olarak yapılan dokuma halı çanta stilize özgün çalışılmış şekillerle desen oluşturulmuştur. Üç adet Minare motifi oluşturulmuş, zemin rengi bordo bordür renginde gri renk tercih edilmiştir. Halı çantada görsellik bakımından dört bir kenarına farklı renklerde püskül ponponlar yapılarak süslenmiştir. Çantaya askılık olarak bordo ve beyaz ipliklerle örgü yapılmıştır.

2.2.3.1. Havsız Dokumalar

2.2.3.1.1 Heybe Dokumaları

Heybe; insanların kullanımında omuzlara, hayvanlarda ise at ve eşeklerin üzerine atılan iki gözlü dokumalardır. Her yörenin kendine has heybe dokumaları bulunmaktadır.

Pazarcık yöresi heybeleri yörede küçükbaş hayvancılığın yoğunluğu ve yayla kültüründen dolayı oldukça fazladır. Günümüzde taşıma araçlarında değişiklikler ve motorlu araçların hayvan taşımacılığının yerini alması nedeniyle heybe kullanımı tüm Anadolu'da olduğu gibi Pazarcık yöresinde de kaybolma sürecindedir. Pazarcık heybe dokumalarında atkıda çözgüde ve motifte pamuk ipliği kullanılmakla birlikte nadirde

olsa atkıda ve çözüde yün ip kullanılmıştır. Pazarcık heybe dokumalarında zemin rengi olarak kahverengi, bordo ve beyaz, motif rengi olarak turuncu, kahverengi siyah gibi renkler kullanılmıştır. Heybelerde ölçüler 55-60x 100-110 cm şeklindedir. Heybe dokumalarda cicim (Fotoğraf 27), Sumak (Fotoğraf 32), zili (Fotoğraf 28) ilikli kilim dokuma (Fotoğraf 29-30) teknikleri sıklıkla kullanılmıştır.

Fotoğraf 26. Heybe, (R. POLAT)

Örnek No:1
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1965
Bulunduğu Yer: Çağlayancerit Belediyesi
Kaynak Kişi: ...
Ölçüler: 40X110cm
Kullanılan Malzeme:
Kullanılan Renkler: Turuncu, kırmızı, mavi, mavi, yeşil
Kullanılan Motifler: Çengel, Pıtrak Motifi
Dokumanın Türü: Cicim
Motifin Yöredeki Adları: Çengel (Tutturmaç), Pıtrak Motifi (Dikenli)
Dokumanın işlevi: Heybe
Kullanılan Malzeme
Atkıda: Yün
Çözüde: Pamuk ve Yün
Motifte: Yün
Dokumanın Durumu: Dokuma oldukça yıpranmış durumdadır. Bazı bölgelerde tamirat yapıldığı görülmektedir.
Kompozisyon Özellikleri: Heybe dokumanın her iki bölümü sıralı üç göbek şeklinde kompozisyon edilmiştir. Sıralı merkez dizilimlerinin ortalarına pıtrak motifi yerleştirilmiştir. Heybenin her iki tarafı bordürlerle çevrilmiştir. Dokuma heybenin orta kısmına içinde çengel motiflerinin olduğu iki adet şerit dokumuştur.

Fotoğraf 27. Heybe, (R. POLAT)

Örnek No: 2
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1970
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Aysen Kara, 1982
Ölçüler: 40X110
Kullanılan Renkler: Turuncu, Beyaz, Bordo, Siyah
Kullanılan Motifler: Pıtrak Motifi, Su yolu Motifi
Dokumanın Türü: Cicim
Motifin Yöredeki Adları: Pıtrak Motifi (Dikenli), Su yolu Motifi (Eğri büğrü)
Dokumanın işlevi: Heybe
Kullanılan Malzeme:

Atkıda: Keçi Kılı

Çözüde: Keçi Kılı

Motifte: Yün

Dokumanın Durumu: Bazı bölgelerde tamirat yapıldığı görülmektedir.

Kompozisyon Özellikleri:

Dokumanın göbek bölümünün tamamıyla pıtrak motifi kullanılarak, kompozisyon oluşturulmuştur. Heybenin her iki tarafına suyolu motifi eşit mesafeli bir şekilde yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 28. Heybe, (R. POLAT)

Örnek No: 3
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1975
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Gülhan Sarı,1965
Ölçüler: 45X110
Kullanılan Renkler. Siyah, Beyaz, Kahverengi, Bordo, Turuncu
Kullanılan Motifler: Akrep, yıldız
Dokumanın Türü: ilikli Kilim
Motifin Yöredeki Adları: Akrep (Çok Ayaklı)

Dokumanın işlevi: Heybe

Kullanılan Malzeme:

Atkıda: Yün

Çözüde: Yün

Dokumanın Durumu: Dokuma oldukça yıpranmış durumdadır.

Kompozisyon Özellikleri:

Heybe dokumanın her iki göz bölümü üzerinde geometrik motifler kullanılmış olmakla birlikte heybenin gözlerinde farklı motifler tercih edilmiş, bu bağlamda bir gözde akrep motifi diğer gözde yıldız motifi kullanılmıştır.

Fotoğraf 29. Heybe, (R.POLAT)

Örnek No: 4
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1980
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Hasan Bugdaycı, 1988
Ölçüler: 45X112
Kullanılan Renkler: Turuncu, Sarı, Beyaz, Bordo, Gri
Kullanılan Motifler: Akrep, kurt izi
Dokumanın Türü: İlikli Kilim
Motifin Yöredeki Adları: Akrep (Çok ayaklı), kurt izi (ayak izi)

Dokumann işlevi: Heybe

Kullanılan Malzeme:

Atkıda: Yün

Çözüde: Pamuk

Dokumann Durumu: Dokuma sağlam durumdadır.

Kompozisyon Özellikleri:

Heybe gözlerinin her iki kısmında üç parça halinde göbeklerden oluşan bir dizilim görülmektedir. Göbek motifi olarak akrep motifi, akrep motifi içerisine kurt izi motifi yerleştirilmiştir. Heybenin gözlerden farklı olarak sırtlık boşluğuna kurt izi motifi yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 30. Heybe, (R. POLAT)

Örnek No: 5
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: Bilinmiyor
Bulunduğu Yer: Pazarcık Kurtdere
Kaynak Kişi: Esmâ Duru
Ölçüler: 48X115
Kullanılan Renkler: Beyaz, siyah, kahverengi, yeşil
Kullanılan Motifler: Muska
Dokumanın Türü: Zili Dokuma

Motifin Yöredeki Adları: Muska (Nazarlık)
Dokumanın işlevi: Heybe
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
Motifte: Yün
Dokumanın Durumu: Dokuma oldukça yıpranmış durumdadır. Bazı bölgelerde kumaş eklemelerle tamirat yapıldığı görülmektedir.
Kompozisyon Özellikleri: Heybenin göz bölümleri üzerine geometrik şekillerle süsleme yapılmıştır. Kullanılan şekiller kareler halinde bölümlere ayrılarak içerisine muska motifleri yerleştirilmiştir.

Fotoğraf: 31. Heybe, (R. POLAT)

Örnek No: 6
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1978
Bulunduğu Yer: Pazarcık/ Memiş Kahya
Kaynak Kişi: Erol Kuşcu, 1990
Ölçüler: 35X100
Kullanılan Renkler: Turuncu, kırmızı, mavi, Gri, yeşil
Kullanılan Motifler: Akrep, pıtrak, çengel
Dokumanın Türü: Kefe Kısmı Cicim, Omuzluk Kısmı Kilim
Motifin Yöredeki Adları: Akrep (Çok ayaklı), pıtrak (Dikenli), çengel (Tutturmaç)
Dokumanın işlevi: Heybe
Kullanılan Malzeme:

Atkıda: Yün
Çözüde: Yün
Motifte: Yün
Dokumanın Durumu: Bazı bölgelerde kumaş eklemelerle tamirat yapıldığı görülmektedir.
Kompozisyon Özellikleri: Heybe gözlerinin her iki tarafına da akrep motifi yerleştirilmiş, Heybenin ağız kısmı şerit şeklinde bordürlenmiştir, Heybenin iç bölüme ise pıtrak motifi dokunmuştur. Heybenin arka zemini farklı renkte ipler düz dokunmuş, sırtlık bölümüne sıralı halde çengel motifi yerleştirilerek nazara iyi geldiğine inanılan mavi boncuk ve deniz kabuklarıyla süslemeler yapılmıştır.

2.2.3.1.2. Yer Yaygısı Kilim Dokumaları

Pazarcık yöresinde hayvancılıkla geçimini sağlayan kişiler geçmişte dokumada kullanılacak ipi kendi imkanlarıyla boyadıkları öğrenilmiştir. Yörede kadınlar tarafından yer yaygısı, heybe, çuval gibi düz dokumalar yoğunluklu olarak dokunmuştur. Kilim dokumalarda çözgü pamuk, atkı yün ve keçi kılı kullanılmaktadır. Düz dokumalarda genellikle geometrik motifler kullanılmakta nadir olarak da, bitkisel motifli dokumalarda görülmektedir.

Pazarcık kilimlerinde kullanılan iplerin boyanması için yörede kolayca elde edilen özellikle ceviz kabuğu, nar kabuğu sarı çiçek gibi bitkileri kullanılmıştır. Kendi boyar maddelerini hazırlama imkanı olmayan kişiler ise hazır halde Gaziantep'ten temin edilen kök boyaları kullanmışlardır. Kadınlar tarafından yapılan bu boyamalar yörede "don kazanı" olarak adlandırılan büyük kazanların içerisinde kaynatmak suretiyle yapılmaktadır. Pazarcık ve çevresinde kırmızı, bordo, kahve rengi, turuncu renkleri kilimlerde sıklıkla kullanılmaktadır.

Fotoğraf 32. Yer Yaygısı Kilim, (R. POLAT)

Örnek No: 1
İnceleme Tarihi: 2024
Yapıldığı Yıl: 1981
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Kafiye Çiçekçi, 1980
Ölçüler: 190x85
Kullanılan Renkler: Gri, kırmızı, kahverengi, sarı, siyah
Kullanılan Motifler: Eli belinde, yıldız, bukağı, kur tizi, çengel, kuş motifleri
Dokumanın Türü: İlikli kilim
Motifin Yöredeki Adları: Çengel (Tutturmaç), kuş motifi (Kanatlı)
Dokumanın işlevi: Yer sergisi kilim
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün

Çözüde: Yün

Dokumanın Durumu: Dokuma sağlam durumdadır.

Kompozisyon Özellikleri:

Dokuma iç içe geçmiş göbekten oluşmuştur. İç göbekte eli belinde motifi yerleştirilmiş olup, dış kısmı kırmızı zemin üzerine stilize edilmiş bitkisel motifler serpiştirilmiştir. Kilim okumanın bordür zemini siyah olup farklı şekillerde geometrik motifler yerleştirilmiştir. Bordür kısmındaki motifler farklı renklerde dokunulmuş yıldız motifi, kurt izi motifi, bukağı dokumanın başlama ve bitiş kısımları çengel motifleri yerleştirilmiştir. Çengel motifleri arasına da tek sıra halinde yan yana gelecek şekilde kuş motifleri yerleştirilmiştir

Fotoğraf 33. Yer Yaygısı Kilim, (R. POLAT)

Örnek No:2
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 2000
Bulduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Esra Kirikçi, 1981
Ölçüler: 95x 170
Kullanılan Renkler: Siyah, Mavi, Yeşil, Turuncu, Bordo
Kullanılan Motifler:----
Dokumanın Türü: Düz Kilim
Motifin Yöredeki Adları:--

Dokumannın işlevi: Yer sergisi kilim

Kullanılan Malzeme:

Atkıda: Yün

Çözüde: Pamuk

Dokumannın Durumu: Sağlam durumdadır.

Kompozisyon Özellikleri:

Dokuma düz bir kilim dokuma olup sıralı şerit şekilde renkli iplikler tercih edilerek dokunulmuştur. Her iki uç bölüm püsküllerle süslenmiştir.

Fotoğraf 34. Yer Yaygısı İlikli Kilim, (R.POLAT)

Örnek No: 3
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1965
Bulunduğu Yer: Pazarcık/ Ufacıklı
Kaynak Kişi: Döndü Taşkiran, 1980
Ölçüler: 140x260
Kullanılan Renkler: Beyaz, Bordo, Gri, Mavi
Kullanılan Motifler: Muska, Göz, Serbest Tasarım Çalışmaları
Dokumanın Türü: İlikli Kilim, Düz Kilim
Motifin Yöredeki Adları: Muska (Nazarlık)
Dokumanın işlevi: Yer sergisi kilim

Kullanılan Malzeme:

Atkıda: Yün

Çözüde: Yün

Dokumanın Durumu: Kilim dokumanın bazı bölgelerinde sökülmeler görülmektedir.

Kompozisyon Özellikleri:

Kırmızı renginin hakim olduğu kilim dokuma üç göbek kullanılarak oluşturulmuştur. Orta göbek göz motifi diğer iki göbek motifler ise geometrik şekiller bir araya getirilerek özgün çalışılmıştır. Dokumanın başlama bitiş ve motifler arası düz şeritler tercih edilerek farklı renkte ipliklerle dokunulmuştur.

Fotoğraf 35. Yer Yaygısı Kilim Dokuma, (R. POLAT)

Örnek No: 4
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1968
Bulunduğu Yer: Pazarcık/ Sarıköy
Kaynak Kişi: Fatıma Derecik, 1965
Ölçüler: 130x270
Kullanılan Renkler: Beyaz, Bordo, Gri,
Kullanılan Motifler: --
Dokumanın Türü: 4 Şaklı Çözümlü Yüzlü Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: --

Dokumannın işlevi: Yatak örtüsü

Kullanılan Malzeme:

Atkıda: Yün

Çözüde: Yün

Dokumannın Durumu: Sağlam Durumdadır.

Kompozisyon Özellikleri: Farklı renkte iplerle şerit şeklinde sıralı düz bir dokuma yapılmıştır.

Fotoğraf 36. Yer Yaygısı İlikli Kilim Dokuma, (R.POLAT)

Örnek No: 5
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1970
Bulunduğu Yer: Pazarcık/ Sarıköy
Kaynak Kişi: Fatıma Derecik, 1965
Ölçüler: 130x260
Kullanılan Renkler: Mavi, Beyaz, Kırmızı
Kullanılan Motifler: Saç bağı, Kurt izi
Dokumanın Türü: İlikli Kilim

Motifin Yöredeki Adları: Saç bağı (Belikli) , Kurt izi (Canavar Ayağı)

Dokumanın işlevi: Yer sergisi kilim

Kullanılan Malzeme:

Atkıda: Yün

Çözüde: Yün

Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır.

Kompozisyon Özellikleri:

Kilim dokumada üç adet kurt izi motifi üst üste bağımsız bir şekilde yerleştirilmiştir. Bordür kısmı başlama ve bitiş kısmı tek sıralı yan kısımları ise ikişer sıralı olacak şekilde saç bağı motifliyle kompozisyon edilmiştir.

Fotoğraf 37. Yer yaygısı Kilim Dokuma, (R. POLAT)

Örnek No: 6
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1978
Bulunduğu Yer: Pazarcık/ Sarıköy
Kaynak Kişi: Rukice Bayrakçı, 1980
Ölçüler: 130x85
Kullanılan Renkler: Mavi, beyaz, sarı, siyah, bordo
Kullanılan Motifler: Göz motifi
Dokumanın Türü: Kilim dokuma
Motifin Yöredeki Adları:--

Dokumanın işlevi: Yer sergisi kilim
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Deve Yünü, Koyun Yünü
Çözüde: Pamuk
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır.
Kompozisyon Özellikleri: <p>Dokuma kilim yaygı amaçlı kullanılmak üzere farklı renklerde kalın düz şerit şeklinde çizgilerle dokunulmuştur. Dokumanın orta kısmına gelecek şekilde kırmızı zemin üzerine motif dıştan iç kısma sırasıyla mavi, beyaz, sarı ve mavi renklerle kompozisyon edilerek göz motifi işlenmiştir. Dokumada kullanılan ipliklerin bir kısmı boyanmamış yünden bir kısmı ise boyalı yünlerden kullanılmıştır.</p>

Fotoğraf 38. Kilim Seccade, (R. POLAT)

Örnek No: 6
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1978
Bulunduğu Yer: Pazarcık/ Sarıköy
Kaynak Kişi: Esmâ Kök, 1970
Öl�uler: 130x85
Kullanılan Renkler: Mavi, beyaz, sarı, siyah, bordo
Kullanılan Motifler: Eli Belinde Motifi
Dokumanın Türü: Düz Kilim, İlikli Kilim

Motifin Yöredeki Adları:--
Dokumanın işlevi: Seccade
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Pamuk
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır.
Kompozisyon Özellikleri:
Düz dokuma üzerine bordür şeklinde sıralı bir şekilde eli belinde motifi işlenmiştir..Dokuma zemini tek renk olarak krem rengi kullanılmış, motifte ise sarı, yeşil, kırmızı, ve beyaz renklerin yerleri değiştirilerek kullanılmıştır.

2.2.2.1.3 Sofra Dokumaları

Sofra; Arapçada “ Karın doyurulan, yemek yenilen yer, ” manasında kullanılan “süfre” kelimesinden geçmiştir (Develioğlu, 1970). Yemeklerin altına serilen sergi, bez anlamında sofralık, sofra bezi, yemeğin sunulduğu, yenildiği yer anlamında kullanılmaktadır (Anonim, 2009).

Sofra üzerinde yemek yemek için altlık bezi olarak kullanılan dokumalardır. Yemek yenen yerin temiz kalmasını sağlamaya ve kutsal olarak görülen ekmeğin ayak basılan yere konmaması düşüncesinden dolayı Pazarcık yöresinde ekmek altlığı olarak ta bilinmektedir. Pazarcık yöresi sofralıkları ince eğirilmiş ipler kullanılarak dokunmaktadır. Dokumalarda çözgü ve atkıda pamuk ipliği kullanılmaktadır. En fazla 2 yada 3 farklı renk kullanılan sofra bezlerinde beyaz, mavi, turuncu kırmızı, sarı renkler yoğunluktadır. Sofralarda kullanılan ölçüler misafirler için 250x 150, ev bireylerinin sürekli kullanımında olan sofralar ise 150x150 cm şeklindedir

Fotoğraf 39. Davet Sofralığı, (R. POLAT)

Örnek No: 1
Örnek Tür: Sofra
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1978
Bulunduğu Yer: Pazarcık /Yarbaşı
Kaynak Kişi: Elmas Kuşcu, 1970
Ölçüler: 120x 140
Kullanılan Renkler: Beyaz, Mavi, Mor
Kullanılan Motifler: --
Dokumanın Türü: 2 Şaklı Çözümlü Yüzlü Dokuma
Motifin Yöredeki Adları: --

Dokumannın işlevi: Sofralık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
Dokumannın Durumu: Sağlam durumdadır
Kompozisyon Özellikleri:
Beyaz rengin hakim olduğu sofrada pamuk ipliği tercih edilmiştir. Ürün şerit şeklinde sadece üç farklı renkte ip kullanılarak dokunmuştur.

Fotoğraf 40. Cicim Dokuma Sofralık (R.POLAT)

Örnek No: 2
Örnek Tür: Sofra
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1955
Bulunduğu Yer: Pazarcık/ Karaağaç
Kaynak Kişi: Peri Kaya, 1980
Ölçüler: 190x85
Kullanılan Motifler: Pıtrak, Su yolu motifi
Kullanılan Renkler: Turuncu, Beyaz, Siyah, Bordo
Dokumanın Türü: Cicim
Motifin Yöredeki Adları:- Pıtrak (Dikenli), Su yolu motifi (Eğri büğrü)
Dokumanın işlevi: Sofralık

Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Yün
Motifte: Yün
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır
Kompozisyon Özellikleri:
Sofra bezi olarak kullanılan üründe baklava dilimi şeklinde gözlerden oluşan tasarım görülmektedir. Dokuma pıtrak motifleriyle bağlantılı bir şekilde kompozisyon edilmiştir. Sofra dokumanın başlama ve bitiş bordürlerinde zikzak şeklinde su yolu motifi kullanılmıştır.

Fotoğraf 41. Sofralık, (R. POLAT)

Örnek No: 3
Örnek Tür: Sofra
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1984
Bulunduğu Yer: Pazarcık/Yiğitler
Kaynak Kişi: Emine Düzbağ
Ölçüler: 160x85
Kullanılan Renkler: Mavi, yeşil, kırmızı, turuncu
Kullanılan Motifler: -
Dokumanın Türü: Düz Kilim

Motifin Yöredeki Adları:--
Dokumanın işlevi: Sofralık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Pamuk
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır
Kompozisyon Özellikleri: Sofra dokuma; Farklı renklerle sıralı şeritlerden oluşmaktadır

Fotoğraf 42. Sofralık, (R. POLAT)

Örnek No: 4
Örnek Tür: Sofra
İnceleme Tarihi: 2024
Yapıldığı Yıl: -
Bulunduğu Yer: Pazarcık/Yiğitler
Kaynak Kişi: Emine Düzbağ, 1978
Ölçüler: 240x110
Kullanılan Renkler: Beyaz,Gri, turuncu
Kullanılan Motifler: -
Dokumanın Türü: 4 Şaklı Çözümlü dokuma
Motifin Yöredeki Adları: --

Dokumanın işlevi: Sofralık
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Yün
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır
Kompozisyon Özellikleri: Dokuma; Farklı renklerle sıralı şeritlerden oluşmaktadır.

2.2.2.1.4.Çuval Dokumaları

Çuval; çeşitli iplerden dokunmuş, torbadır (Atlıhan, 1992). Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise çuval; Farsça bir kelime olup, pamuk, yün, kenevir gibi iplerden dokunmuş torba şeklinde tanımlanmaktadır (Türkcesözlük.gov.tr). Çuvalların boyutuna göre çeşitleri bulunmaktadır ve her yörede farklı isimler almaktadır. Anadolu'da bel yüksekliğinde olanlarına beldarî, büyüklerine haral, küçüklerine ise, seklem gibi adlar verilir (Deniz, 2007.) Erzak veya eşya saklama, eşya taşıma işinde kullanılan çuvallar bir tür depo niteliğindedir. Pazarcık'ta çuvallara halk dilinde büyüklerine haral, küçüklerine ise yarımlik çuval denmektedir.

Pazarcık'ta geleneksel yöntemlerle dokunan çuvallar içine yün koymak, giyilmeyen elbiselerin saklanması, ve bakliyat tarzı ürünleri koymak için kullanılmaktadır. Gelişen ve değişen yaşam şartlarından dolayı kırsal alanlarda eşya taşımak üzere dokunan çuval kültürü günümüzde yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Çuval kullanımına alternatif ürünlerin bolluğu, geleneksel dokuma çuvalların yok olmasına sebep olmaktadır. Çuval dokumalarda atkıda, çözgüde motifte genellikle pamuk ip kullanılmaktadır. Çuval dokumalarda kullanılan renkler, beyaz, turuncu, bordo ve kahve renkleridir. Çuvallar boyutlarına göre 80-90x120-130 cm arasındadır

Fotoğraf 43. Çuval, (R.POLAT)

Örnek No: 1
İnceleme Tarihi: 2024
Yapıldığı Yıl: 1955
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Rüstem Karataş, 1980
Ölçüler: 80X130
Kullanılan Renkler: Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz
Kullanılan Motifler: Pıtrak
Dokumanın Türü: Kilim/Cicim
Motifin Yöredeki Adları: Pıtrak(Dikenli)

Dokumanın işlevi: Çuval
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
Motifte: Yün
Dokumanın Durumu: Dokumanın bazı bölümlerinde dökülmeler görülmektedir.
Kompozisyon Özellikleri: Dokuma çuval teknik olarak düz bir dokumayla tamamlanırken çuvalın bir 1/4(dörtte biri) cicim dokuma tekniği kullanılarak motifler işlenmiştir. Motifler dikey bir şekilde birbirleriyle bağlantılı şekilde üst üste bereket anlamına gelen pıtrak motifi yerleştirilmiştir. Pıtrak motifinin her iki tarafına bordür şeklinde çengel motifi konmuş, çuvalın boş kalan alanlarına küçük motifler serpiştirilmiştir.

Fotoğraf 44.Çuval, (R.POLAT)

Örnek No: 2
Örnek Tür: Çuval
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: Bilinmiyor
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Kahrimen Dereci, 1968
Kullanılan Teknik: Cicim
Ölçüler: 85x120
Kullanılan Renkler: Bordo, Turuncu, Beyaz
Kullanılan Motifler: Pıtrak
Dokumanın Türü: Kilim/Cicim
Motifin Yöredeki Adları: Pıtrak (Dikenli)
Dokumanın işlevi: Çuval

Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
Motifte: Yün
Dokumanın Durumu: Dokumanın bazı bölümlerinde dökülmeler görülmektedir.
Kompozisyon Özellikleri: Dokuma çuvalın tek tarafına desenler yerleştirilip, orta kısımlarına ise motifler serpiştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur. Şerit şeklinde olan dokumanın desen kısmı ortada olacak şekilde yan bordürler eklenmiştir.

Fotoğraf 45.Çuval, (R. POLAT)

Örnek No: 3
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 1974
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Hasan Değerinemci, 1960
Kullanılan Teknik: Cicim
Ölçüler: 115x80
Kullanılan Renkler: Kırmızı Turuncu, Bordo, Beyaz
Kullanılan Motifler: Pıtrak
Dokumanın Türü: Kilim/Cicim
Motifin Yöredeki Adları: Pıtrak (Dikenli)

Dokumanın işlevi: Çuval
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
Motifte: Yün
Dokumanın Durumu: Dokumanın bazı bölümlerinde dökülmeler görülmektedir.
Kompozisyon Özellikleri:
Dokuma çuvalın tek tarafına şerit şeklinde üst üste gelecek biçimde pıtrak motifi yerleştirilmiştir. Pıtrak motiflerinin her iki kenarına da birbirleriyle bağlantılı bir şekilde çengel motifi konmuştur. Boş alanı doldurabilmek ve net şekilde görülmesini sağlamak amacıyla çuvalın orta kısımlarına ise pıtrak motifi serpiştirilmiştir.

Fotoğraf 46.Çuval, (R.POLAT)

Örnek No: 4

İnceleme Tarihi: 2023

Yapıldığı Yıl: 1975

Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez

Kaynak Kişi: Salih Kebeli

Kullanılan Teknik: Cicim

Ölçüler: 120x80

Kullanılan Renkler: Siyah, Beyaz, Bordo, Kahverengi

Kullanılan Motifler: Pıtrak, Hayat ağacı

Dokumanın Türü: Kilim/Cicim

Motifin Yöredeki Adları: Pıtrak (Dikenli) Hayat Ağacı (dallı)
Dokumanın işlevi: Çuval
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
Motifte: Yün
Dokumanın Durumu: Dokumanın bazı bölümlerinde tamirat yapılmıştır.
Kompozisyon Özellikleri: Dokuma çuvalın bir 1/4(dörtte biri) cicim dokuma tekniği kullanılarak motifler işlenmiştir. Motifler dikey bir şekilde birbirleriyle bağlantılı şekilde üst üste bereket anlamına gelen pıtrak motifi yerleştirilmiştir. Çuvalın boş kalan alanlarına pıtrak motifleri serpiştirilerek dokunmuştur.

Fotoğraf 47.Çuval, (R.POLAT)

Örnek No: 5
İnceleme Tarihi: 2024
Yapıldığı Yıl: 1974
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Lütfiye Kengerci, 1980
Kullanılan Teknik: Cicim
Ölçüler: 110x80
Kullanılan Renkler: Beyaz, Siyah, Yeşil, Turuncu
Kullanılan Motifler: Pıtrak, Hayat Ağacı
Kullanılan Malzeme: Keçi Kılı, Yün, Pamuk
Dokumanın Türü: Kilim/Cicim
Motifin Yöredeki Adları: Pıtrak (Dikenli) Hayat Ağacı (dallı)

Dokumanın işlevi: Çuval
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Pamuk
Çözüde: Pamuk
Motifte: Yün
Dokumanın Durumu: Dokumanın bazı bölümlerinde boyada solma, kumaşla ekleme yapıldığı görülmektedir.
Kompozisyon Özellikleri: <p>Dokuma çuvalın tek tarafına şerit şeklinde pıtrak motifi konmuştur. Yine çuvala farklı renklerle birbirleriyle bağlantılı şekilde aynı motifin sıralandığı görülmektedir. Çuvalın orta kısımlarına ise pıtrak motifleri serpiştirilerek yerleştirilmiştir.</p>

Fotoğraf 48.Çuval, (R.POLAT)

Örnek No: 6
İnceleme Tarihi: 2024
Yapıldığı Yıl: 1965
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Hayriye Yoğurtcuoğlu, 1958
Kullanılan Teknik: Cicim
Ölçüler: 110x80
Kullanılan Renkler: Beyaz, Sarı, Siyah, , Turuncu
Kullanılan Motifler: Çengel
Kullanılan Malzeme: Yün, Pamuk
Dokumanın Türü: Kilim/Cicim
Motifin Yöredeki Adları: Çengel (Tutturmaç)

Dokumanın işlevi: Çuval
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Yün
Motifte: Yün
Dokumanın Durumu: Dokuma sağlam durumdadır.
Kompozisyon Özellikleri: Dokumada cicim tekniği kullanılmıştır. Çuval yatay bir şekilde sekiz bölüme ayrılmış her bir bölümde dörder adet geometrik motifler yerleştirilmiştir. Motifler arasına çengel motifleri serpiştirilerek dokuma yapılmıştır.

2.2.2.1.5. Azık Çantaları

Çanta; kumaş, meşin, yün gibi çeşitli materyallerden faydalanılarak yapılan para, evrak, yiyecek koyup taşımaya yarayan ağız kapanabilir, elde veya omuza asılarak taşıma yapılan kap (Anonim, 1980), Dokuma çanta ise; içerisine küçük eşyalar konmak için tasarlanan torbalardır şeklinde tanımlamak mümkündür.

Pazarcık yöresinde çoban azığı ve tuz torbası, gibi amaçlarla düz dokuma şeklinde çanta dokumalar yapıldığı tespit edilmiştir. Pazarcık yöresinde çok kullanıldığı için çabuk eskime özelliği olduğundan dolayı dokuma çantalarda gelişigüzel motiflemeler yapılmaktadır. Çantaların bazılarında askılık bulunurken, bazılarında ise bulunmamaktadır

Pazarcık yöresine ait çanta dokumalarında kullanım alanlarına göre azık çantaları yaklaşık ölçüleri 40x40, tuz torbaları 40x 20 cm, şeklinde ölçülendirmek mümkündür. Çantalar yaygın olarak kare şeklindedir. Dokuma çantalarda kullanılan motifleri yöresel adlarla ifade edilen tutturmaç (Çengel), Ayaklı (Akrep), çalılı (hayat ağacı) şeklinde sıralamak mümkündür

Fotoğraf 49. Azık Çantası, (R.POLAT)

Örnek No: 1
İnceleme Tarihi: 2024
Yapıldığı Yıl: -
Bulunduğu Yer: Pazarcık Merkez
Kaynak Kişi: Esmе Konyak, 1968
Ölçüler: 25x20
Kullanılan Renkler: Kahverengi, Siyah
Kullanılan Motifler: -
Dokumanın Türü: Tülü (Geve)
Motifin Yöredeki Adları:

Dokumann işlevi: Azık Çantası

Kullanılan Malzeme:

Atkıda: Yün

Çözüde: Yün

Dokumann Durumu: Sağlam durumdadır

Kompozisyon Özellikleri:

Siyah ve beyaz yünün kullanıldığı azık çantasında motif oluşturulmamıştır. Ortada şerit şeklinde beyaz renk uzantısına karşın sağ ve sol taraflara siyah renk kullanılarak yapılmıştır.

Fotoğraf 50. Azık Çantası, (R.POLAT)

Örnek No: 2
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: 2000
Bulunduğu Yer: Pazarcık/Memiş Yayla köyü
Kaynak Kişi: Salih Kuşcu
Ölçüler: 45x30
Kullanılan Renkler: Siyah, sarı, bordo
Kullanılan Motifler: Pıtrak, dört yön
Kullanılan Malzeme: Yün
Dokumanın Türü: Kilim Dokuma
Motifin Yöredeki Adları:

Dokumannın işlevi: Azık Çantası

Kullanılan Malzeme:

Atkıda: Yün

Çözüde: Yün

Dokumannın Durumu: Sağlam durumdadır

Kompozisyon Özellikleri:

Dokuma çantada kilim dokuma tekniği uygulanmıştır. Çoban azığı çantası üzerine Pıtrak iç bölümde ise dört yön motifi yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 51. Azık Çantası, (R.POLAT)

Örnek No: 3
İnceleme Tarihi: 2023
Yapıldığı Yıl: -
Bulunduğu Yer: Pazarcık/Memiş Yayla köyü
Kaynak Kişi: Servet Potuk
Ölçüler: 45x30
Kullanılan Renkler: Siyah, turuncu, bordo
Kullanılan Motifler: Akrep
Kullanılan Malzeme: Yün
Dokumanın Türü: Çözümlü

Motifin Yöredeki Adları:
Dokumanın işlevi: Azık Çantası
Kullanılan Malzeme:
Atkıda: Yün
Çözüde: Yün
Dokumanın Durumu: Sağlam durumdadır
Kompozisyon Özellikleri:
Dokuma çantada çözgü yüzü dokuma tekniği uygulanmıştır. İki bölümden oluşan çoban azığı çantası üzerine akrep motifi işlenmiştir. Dokuma çantanın kol kısmı gri ve turuncu renkte ipler burgu şekli verilerek kullanılmıştır.

3.SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Kahramanmaraş Pazarcık ticari yolların geçiş güzergahında olması münasebetiyle çok eski dönemlerden beri diğer kültür ve sanat alanlarında olduğu gibi dokuma alanında da yoğun etkileşim içinde olmuştur. Bundan dolayı Pazarcık dokumalarında görülen bir çok motif bu etkileşimler sonucunda şekil değiştirerek yöreye özgü motiflere dönüşmüş ve karakteristik özellikler kazanmıştır.

Pazarcık bölgesinin tarıma elverişli toprak alanlarından dolayı yöre halkı hayvancılıkla uğraş vermemiş, buda dokuma anlamında pamuk ürünlerinin kullanılmasına neden olmuştur. Pazarcık merkez olmak üzere köylerinde tespit edilen yastık halı örneklerinde pamuk ip kullanıldığı görülmüş, yün ipe yapılan dokumalara nadiren rastlanmıştır. Yastıklarda kullanılan motiflerde kalıplaşmış ve herkesçe bilinen kompozisyon özelliklerinden ziyade serbest karakterli dokumalar yapılmıştır. Halı yastıklarda geometrik motiflerden ziyade bitkisel motifli dokumalar yoğunluktadır. Yastık halılarda iki, üç ve nadir olarak dört göbekli kompozisyonlara rastlamak mümkündür. Yastık ölçüleri ortalama 90x40 cm'dir. Renklerde zemin rengi bordo, motif renklerinde ise gri ve beyaz renklerinin yoğun kullanıldığı görülmüştür. Yastık halılar günümüzde otantik bir kültür anlayışının parçası olarak kullanılmaktadır. Görsellik özelliğinden ziyade bir kültür mirası olarak Anadolu dokumacılığında yastık halıların yerinin korunmasına dair çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Taşıma unsuru olarak Pazarcık yöresinde önemli bir yere sahip olan heybelerde genellikle cicim ve sumak tekniği kullanıldığı görülmüştür. Çözüde pamuk, atkıda pamuk motifte yün tercih edilmektedir. Zeminde gri, siyah ve kahverengi tercih edilmiştir. Motiflerde daha sıcak renkler kullanılarak dokumalar yapılmıştır.

Pazarcık yöresi çuvalları içerisinde 6 adet dokuma çuval değerlendirme kapsamına alınmıştır. Çuval dokumalarda akrep, pıtrak, göz, su yolu motiflerinin kullanıldığı görülmüştür. Çuvallarda motiflerin yörede yaşayanlar tarafından hayat ağacı motifinin karşılığı olarak uzun dal, su yolu motifine ise eğri büğrü ismi verildiği tespit edilmiştir. Çuval dokumalarda çözgü ve atkı pamuk motiflerde ise yün kullanılmaktadır. Çuvallarda çok farklı renklerde iplerin kullanılmadığı buna karşılık şerit şeklinde tasarlanan motiflerde kırmızı, turuncu, kahverengi renklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Çuval dokumalarda cicim tekniği temel dokuma özelliğindedir.

Pazarcık dokumaları içerisinde önemli bir yere sahip olan sofralarda kullanılan renkler açık tonlarda olup beyaz, turuncu ve sarı renkleri sıklıkla kullanılmaktadır. Sofra dokumalarında çözümlü atkı ve motifler pamuk ipten yapılmaktadır. Bunun nedeni sofrada bulunan yemeklere yün ve kılın düşmesini önleme amaçlıdır.

Yer sergisi olarak kullanılan halıların genellikle 300x 200 cm ebadında olduğu, bunun nedeninin ise halıların daha çok misafir odalarında kullanılmasının kaynaklandığı yapılan araştırmalarda öğrenilmiştir.

Dokumalarda en çok kullanılan motifler halı yastıklarda bitkisel içerikli gül, ve farklı formlarda çiçek motifi, sofralarda motif kullanılmaksızın düz şeritler, bordürlerde su yolu motifi iç göbek motiflerinde akrep motifi kullanılmıştır.

Yastıklarda zemin rengi olarak kırmızı, motif renklerinde ise siyah ve beyaz renkleri görülmektedir.

Genel anlamda dokuma bakımından yastık halılar birinci sıradadır. Araştırma kapsamında 18 adet halı yastık tesit edilmiş, bunlar içerisinde renk, kompozisyon özellikleri bakımından 12 halı yastık incelenmeye değer görülmüştür. İkinci olarak Pazarcık çuvaları 6 adet, heybe 6 adet, sofrası 5 adet ve 5 adet dokuma çanta, renk ve motif özellikleri bakımından incelemeye değer görülmüştür.

Kahramanmaraş Pazarcık ilçesi geleneksel dokumaları ilgili günümüze kadar kapsamlı bir bilimsel çalışma yapılmamıştır. Yapılan alan çalışması sonucunda tespit edilen örnekler geçmişte bu geleneksel sanat alanının zengin bir uygulama alanına sahip olduğunu göstermektedir. Günümüzde teknolojik gelişmeler, yaşam algısı ve beğeni kültürünün değişmesi ve ev aksesuar tercihlerinin farklılaşması dokuma ürünlerine olan ihtiyaç azalarak makine örgülerinin üretiminden kaynaklanan tekstil ürünleri daha çok tercih edilir olmuştur. Bu nedenle geleneksel yöntemlerle dokunama örnekleri giderek azalmakta ve toplum hafızasından bu geleneksel sanat alanı giderek silinmektedir. Başta Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi olmak üzere Kahramanmaraş Valiliği, Pazarcık Kaymakamlığı ve Halk Eğitim Merkez Müdürlükleri pazarcık yöresine ait dokumaların kaybolmasını önleme adına harekete geçerek eski tarihli dokumaların tespitine ve kayıt altına alınmasına yönelik çalışmalar yürütmelidirler. Diğer taraftan geleneksel dokumacılığın kaybolmasını önlemeye yönelik İŞKUR'dan gerekli destekler alınarak kursiyerlerin dokumacılığa teşvik edilmeleri sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Anonim, (2009). *Sözlük*, Ankara:TDK, 1789.
- Anonim, (1980), *Temel Türkçe Sözlük*, İnkılap ve Aka, 189.
- Acar, B. (1975). *Kilim ve Düz Dokuma Yaygıları*. İstanbul: Akbank Kültür, 17.
- Akpınarlı, H., F., ve Üner, İ. (2019). *Geleneksel Tekstillerin Özellikleri ve Çeşitleri*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34
- Altuntaş Y, (1994). *El Sanatlarının Dünü Bugünü Ve Sorunları*, Kamu Ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım Ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1.
- Aral S. 2013). *Malatya Halı Yastıkları*, ARIŞ, 9. 4. 5.
- Arifi Paşa (1331, 1340). *Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğlu Hükümeti* İstanbul:TOEM, yıl 5 (C.V), 30-37.
- Atlıhan, Ş.(1999) *Batı Anadolu'da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar*, Erdem Halı Özel Sayısı I, 10(28), 35-45.
- Aslanapa, O. (2003). *Türk Sanatı*, İstanbul :Remzi Kitabevi, 17.
- Aslanapa, O. Durul, Y.(1973), *Selçuklu Halıları Başlangıcından Onaltıncı Yüzyıl Ortalarına Kadar Türk Halı Sanatı*, İstanbul:Akbank, 58
- Aytaç, Ç. (1982). *El Dokumacılığı*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 262.
- Aygan H. (2009), *1901-1903 Yılları Arasında Maraş Sancağı*, Maraş Tarihi ve Sanatı Üzerine,Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları 237.
- Bedirhan Y, (2004), *Alaüddeve Dönemi'nde Maraş'ın Sosyal Ekonomik ve Kültürel Durumu* 1. Kahramanmaraş Sempozyumu, 6-8 Mayıs, Kahramanmaraş, 391.
- Beyazıt Bekir S, (2008), *Aşiretlerin İskânları*, Ukde yayımları, Kahramanmaraş, 42.
- Bozkurt, N. (1997). "Halı" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 15, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 255.

- Çelik, H. (2014). *Eskiçağ'da Anadolu'da Dokuma (Mö 1974-1719)*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 177.
- Deniz, B. (2010). *Anadolu-Türk Halı Sanatının Serüveni-I Sanat Dergisi* , 7, 85.
- Develioğlu, F. (1970). *Osmanlıca- Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları. 968.
- Erbek, G. (1986). *Anadolu Motifleri Sergisi*, İzmir: İzmir Alman Kültür Merkezi. 37.
- Fazlıoğlu, İ. (2001). *Eskiçağda Dokuma*. Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 32.
- Baskıcı, M. (1998). *Evcilleştirme Tarihine Kısa Bir Bakış*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 53(1), 73-94.
- Gökhan, Bal, (2013). *Dulkadirli ve Bayezidli İdareciler*, İstanbul:Kitabevi, 31.
- Gökhan İ. (20089). *İlk Çağlardan Dulkadirli'lere Kadar Maraş*, 1.Basım, Kahramanmaraş: Ukde Yayınları, 15.
- Gündüz T.(2001). “*Kahramanmaraş*”, İslam Ansiklopedisi, İstanbul:TDV, Cilt 24, 197.
- Gündüz T. (2009). *Bozkırın Efendileri*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 184.
- Gürcüm, B. H. (2005). *Tekstil Malzeme Bilgisi*. Ankara: Grafiker Yayınları, 12.
- Karahan, R (1992). *Konya Müzelerinde Bulunan Kilimler*, (Basılmamış Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üni., Sosyal Bilimler Ens. 27.
- Kaynar, H. ve Tonus, E., (2014). *Sivas Altınyayla (Tonus) İlçesi Düz Dokuma Örneklerinin Motif Yönünden İncelenmesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi, 13.
- Kırzioğlu, N. (1995). *Altaylardan Tunay'a Türk Dünyasında Ortak Motifler*, Anakara: Türksoy Yayınları, 39.
- Konyar, E. (2008),*Kahramanmaraş Yüzey Araştırması 2007* Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri, 130-138.
- Koçak, K. (2011). *İslamiyet'ten Önceki Türk Devlet Geleneklerine Göre Tahta Çıkma Töreni ve Yöntemleri*. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi (4), 101-117.

- Nacar Ş. Karademir N. (2022). *Pazarcık (Kahramanmaraş) İlçesi Arazi Kullanımının Zamansal Süreci*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 3.2. 949.
- Onuk T. (1998). *Osmanlı Çadır Sanatı*, Ankara:Kültür bakanlığı Yayınları, 29-32.
- Onuk, T. Akpınarlı, H., F., Ortaç, H., S., Ayda, D., Küçükkömürler, S., ve Köklü, H., (2005).*Ankara İli El Sanatları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları 28.
- Onuk, T. (2002). *Geçmişten Günümüze Türk El Sanatları*. Türkler, Cilt 12, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 674.
- Özhan N.(1969). *Bergama’da eski ve yeni halıcılık*, *Türk Etnoğrafya Dergisi* Sayı 12, 96.
- Solak İ.(20149). *XVI.Asırda Maraş Kazâsı (1526-1563)*, Kahramanmaraş:Dulkadiroğlu Belediyesi Yayınları, 29.
- Söylemez F, (2009), *18. Ve 19. Y.Y.da Maraş’ta Türkmen Aşiretleri*, Maraş Tarihi Ve Sanatı Üzerine, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, 163.
- Yağan, Ş. Y. (1978). *Türk El Dokumacılığı*. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 287.
- Yılmaz B.(2017). *Pazırık’tan günümüze Türk Halı Sanatı* Oguz Türkmen Araştırmaları Dergisi, I. X. 102
- Yinanç, R, Elibüyük M. (1988), *Maraş Tahrir Defteri* (1563), I-II, 48.

İnternet Kaynakları

(Pazacik gov.tr).

(<https://sozluk.gov.tr>)

(Türkesözlük.gov.tr).